

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою
Міжнародний банківський бізнес
(назва освітньої програми)

на тему: «Комплаєнс у міжнародному банківському бізнесі»
(назва теми)

Виконавець:

студентка 42К групи
факультету фінансів та банківської справи
Єгорова Анастасія Сергіївна

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Шелудько Сергій Андрійович

Одеса – 2021

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Багатогранність сучасного міжнародного банківського бізнесу, нестабільність глобального фінансового середовища та динамізм нормативного регулювання обумовлює високу потребу не лише у впровадженні стандартів і нормативів банківської діяльності, а й у контролі виконання їх принципів і норм та слідуванні таким настановам. Цей феномен відображає стрімкий розвиток нормативних цінностей, що лежать в основі регулювання і управління процесами ведення комерційної діяльності банківської сфери. Саме тому актуальним та важливим науково-прикладним завданням є дослідження сутності, принципів, організаційно-економічних засад і особливостей практичної реалізації комплаєнсу в банках.

Теоретичну основу сучасних світових уявлень про зміст поняття комплаєнсу було викладено у працях наступних іноземних вчених: М. Верешне Шомоши, Шона Дж. Гріффіта, Дугласа Дж. Андерсона, Р. Зульф'якара, М. Кована, Д. Коциски, М. Меутія, Е. Міша, С. Хаммонда та ін. Розвиток основних дослідницьких положень та трансформації окресленої проблематики в Україні розглянуто сучасними вченими-економістами Я. Жарій, Л. Калініченко, Л. Ключко, Т. Кобелева, В. Козьол, І. Коляда, Я. Омельчук, Л. Правдива, О. Сарахман, В. Світлична, К. Сівкова, М. Хуторна, А. Цюц'як та ін.

Мета роботи полягає у дослідженні науково-теоретичних підвалин, аналізі стандартів комплаєнсу в умовах інтернаціоналізації банківського бізнесу та розробці заходів імплементації комплаєнс-системи.

Досягнення мети обумовлює виконання таких **завдань**:

- визначити економічну сутність комплаєнсу та встановити його принципи;
- охарактеризувати специфіку комплаєнс-ризиків та обґрунтувати його значення для системи ризик-менеджменту банку;
- проаналізувати сучасні моделі організації служби комплаєнсу;
- встановити стан банківського комплаєнсу в глобальному вимірі;
- оцінити практику комплаєнс-контролю у тактичному плані розвитку ПАТ АБ «Південний»;
- проаналізувати світові тенденції організації та реалізації комплаєнсу;
- обґрунтувати специфіку імплементації стандартів комплаєнс-контролю в українських банках.

Об'єктом дослідження слугувала практика діяльності міжнародного банківського бізнесу в частині реалізації комплаєнс-ризик-менеджменту.

Предмет дослідження – науково-теоретичні та організаційно-методичні положення реалізації комплаєнсу в банківській установі в умовах інтернаціоналізації банківської справи.

Для розв'язання поставленої мети та завдань у роботі використаний значний спектр наукових **методів**, зокрема: аналіз і синтез, узагальнення, компаративний аналіз – для дослідження науково-теоретичних засад комплаєнсу; графічно-аналітичний метод, системний підхід, статистичний та економіко-математичний інструментарій – для відображення даних та аналізу практики реалізації комплаєнс-контролю в сучасних банках.

Інформаційною базою дослідження є роботи вітчизняних і закордонних науковців з питань комплаєнсу та ризик-менеджменту в банківському бізнесі, чинні законодавчі та нормативні акти, які регламентують діяльність банків, офіційні матеріали Державної служби фінансового моніторингу України, Національного банку України, звіти вітчизняних та зарубіжних банківських установ, внутрішня управлінська звітність депозитних корпорацій, інтернет-ресурси та розрахунки автора. Практична цінність висновків та рекомендацій полягає в тому, що робочий матеріал може бути використаний у формуванні стратегії розвитку комплаєнс-контролю у вітчизняних банках.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (82 найменування). Загальний обсяг роботи становить 83 сторінки. Основний зміст викладено на 74 сторінках. Робота містить 7 таблиць, 17 рисунків.

Публікації за темою дослідження. За темою кваліфікаційної роботи прийнято участь у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт зі спеціалізації «Банківська справа» (Навчально-науковий інститут «Каразінський банківський інститут» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна). Основні теоретичні та методологічні положення роботи були представлені на VI Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Економіка, фінанси, банківська справа та освіта: актуальні питання розвитку, досягнення та інновації», за результатами якої опубліковані тези «Місце комплаєнсу в системі ризик-менеджменту банку»; у V Студентської науково-практичної конференції «Стабілізація фінансово-економічної системи України», за результатами якої опубліковані тези «Впровадження міжнародних стандартів комплаєнс-контролю в умовах стабілізації банківської системи України». У рамках II International Conference on Modern Trends in Digital Economy «Digital economy: modern challenges and real opportunities» опубліковано тези на тему «Banking compliance in terms of global digitalization». Висвітлено питання практичного впровадження комплаєнсу у статті «Застосування комплаєнс-контролю під час імплементації практики BEPS в Україні» кафедри фінансів ОНЕУ (у друці). Опубліковано статтю «Сутність комплаєнсу та його місце в банківському ризик-менеджменті» *Modern Economics*, 2021. № 25 (2021).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи **«Теоретичні основи банківського комплаєнсу»** проаналізовано сутність і організаційно-методичні засади формування системи комплаєнсу в сучасному банку. Крім того, з'ясовано значення комплаєнс-ризик у системі банківського ризик-менеджменту, охарактеризовано моделі комплаєнсу в організації банківської установи. За результатами проведеного дослідження у першому розділі зроблені наступні висновки.

Аналіз поглядів різних авторів на зміст комплаєнсу доводить плюралізм концепцій щодо сутності цієї категорії, що можна пояснити складністю та багатогранністю комплаєнсу, зокрема його прикладних аспектів. З урахуванням цього, сформульовано власне визначення поняття «комплаєнс» як системи заходів,

які здійснюються з метою дотримання внутрішніх правил та зовнішніх вимог одночасно в цілому організації, його окремими підрозділами та співробітниками.

Виявлено, що незважаючи на наявність певних міжнародних нормативних актів, які зазначають особливий статус служби комплаєнс-контролю та основні принципи його функціонування, спостерігається брак українського законодавчого забезпечення та регламентації принципів у сфері комплаєнс. Відтак, у роботі було надано ключові принципи, на яких побудовано засади комплаєнсу.

Доведено, що комплаєнс-ризик як елемент комплаєнс-системи завжди притаманний усім сферам діяльності банківської установи: будь-яким операціям (процедурам), процесам; банківським продуктам або послугам; підрозділам, у тому числі органам управління, виконавчим та іншим органам банку. Надано визначення комплаєнс-контролю, згідно з яким, це – самостійна діяльність у банку, що представлена сукупністю заходів та засобів, направлених на виявлення, оцінку та відстеження проблемних ситуацій, які виникають під час реалізації комплаєнс-ризиків.

Завдяки проведеному аналізу організації структури комплаєнсу банківських установ встановлено, що серед трьох моделей (централізована, гібридна, децентралізована) гібридна (комбінована) структура вважається найефективнішою і також найпопулярнішою, хоча її результативність залежить від розміру банку, або групи/холдингу, до якої належить банк.

У другому розділі *«Аналіз реалізації комплаєнсу в банківському бізнесі»* оцінено сучасний стан банківського комплаєнсу в глобальному вимірі, проведено аналіз процесу становлення комплаєнс-контролю в банківській системі України. У цьому розділі розглянуто практику банківських установ провідних країн світу в галузі комплаєнс-ризик-менеджменту, з метою експериментальної апробації принципових положень міжнародних стандартів щодо організації та роботи комплаєнс-офісу в українських банках.

Задля розуміння як саме комплаєнс-контроль втілюється у вітчизняних банках, особливу увагу зосереджено на формуванні підрозділів, що є спеціалізованими у системі ризик-менеджменту банку. Для цього, на прикладі банків, що функціонують в Україні, проведено аналіз, як загальних структурних підрозділів, які відповідають за управління ризиками, так й тих, що проводять комплаєнс-контроль. Кількісно та якісно оцінено заходи впливу Національного банку України, як регулятора, по відношенню до банків в Україні, що у подальшому дало можливість фактично розрахувати вартість «некомплаєнсу» та прослідкувати тенденцію, яка склалася за останні роки. Виявлено, що у рамках проведення комплаєнс-контролю ПАТ АБ «Південний» проводить постійні заходи удосконалення та при подальшому зростанні інших показників (за рахунок успішної роботи інших Департаментів), ефективна робота комплаєнсу дозволить збільшити питому вагу банку у загальному обсязі активів банківської системи України.

У третьому розділі *«Міжнародні стандарти банківського комплаєнсу»* досліджено світовий досвід фактичного управління комплаєнс-ризиками. Відповідно до проведеного аналізу стандартів ISO, RMS, COSO, PMBOK, визначено, що найбільший ефект під час їх реалізації в ризик-менеджменті досягається, якщо в банку розроблені необхідні документи для внутрішнього

контролю банку, а також затверджена і впроваджена в практику стратегія попередження ризиків. Використовуючи компаративний аналіз та спираючись на міжнародну практику, було сформульовано етапи введення системи комплаєнс-контролю та надано рекомендацій для її успішної реалізації, що є актуальними для вітчизняних банків.

ВИСНОВКИ

Таким чином, аналіз теоретичних основ банківського комплаєнсу дозволив встановити сутність і організаційно-методичні засади формування системи комплаєнсу в сучасному банку. На підставі аналізу та узагальнення поглядів вітчизняних і зарубіжних дослідників на економічну природу та визначення комплаєнсу було продемонстровано відсутність єдиної теорії щодо сутності банківського комплаєнсу. Відтак, було запропоновано власне визначення, відповідно до якого комплаєнс – це система заходів, що здійснюються з метою дотримання внутрішніх правил та зовнішніх вимог одночасно в цілому організацією, його окремими підрозділами та співробітниками.

Головною метою запровадження комплаєнсу постає мінімізація ризику залучення у процеси, які можуть призвести до різних видів втрат; та одночасне підвищення ефективності діяльності, збільшення конкурентоспроможності й інвестиційної привабливості. Втілення таких принципів комплаєнсу, як законність, всебічність, незалежність та забезпеченість, на нашу думку, враховує специфіку кожної конкретної фінансової установи та необхідність певного процесу адаптації. Займаючи окреме місце у комплаєнс-системі, комплаєнс-ризик завжди притаманний усім сферам діяльності банківської установи: будь-яким операціям (процедурам), процесам; банківським продуктам або послугам; підрозділам, у тому числі органам управління, виконавчим та іншим органам банку. Обґрунтовано місце комплаєнсу в системі ризик-менеджменту банку, що є інтегральною та невід’ємною частиною механізму управління ризиками, спрямованою на забезпечення відповідності діяльності банку законодавчим і стандартизаційним вимогам.

Завдяки детальному дослідженню моделей комплаєнсу в організації банківської установи було виявлено, що гібридна (комбінована) структура є найбільш ефективною, оскільки вона дає можливість забезпечити глибоке розуміння відповідної сфери комплаєнс, за умови координації діяльності з боку керівника служби комплаєнс. Виконуючи свої обов’язкові функції, підрозділ комплаєнсу переслідує зменшення загального рівня ризику залучення банківських установ до проведення сумнівного роду операцій та поліпшення стану внутрішньобанківської корпоративної культури.

У результаті проведеного дослідження стану банківського комплаєнсу у глобальному вимірі, було визначено, що у світі спостерігається постійне зростання витрат, як на дотримання, так і на недотримання вимог до фінансових організацій. Під час порівняння витрат у результаті дотримання чи недотримання вимог фінансовими організаціями виявлено, що вартість комплаєнсу є виправданою, а ціна некомплаєнсу є більшою у 2,71 рази. Доведено, що за відсутності чіткої та ефективної роботи, яка спирається на чітке розуміння законодавчих вимог відповідності, підрозділи управління ризиками й комплаєнсу приймають

фрагментовані та неповні рішення. З метою одночасного скорочення витрат та підтримки надійності системи комплаєнсу, ефективним в міжнародному банківському бізнесі є використання технології штучного інтелекту.

Виявлено, що у рамках проведення комплаєнс-контролю ПАТ АБ «Південний» проводить постійні удосконалення, а саме: пряме погодження нових продуктів, послуг, внутрішньобанківських документів щодо наявності в них комплаєнс-ризиків; ретельну підготовку управлінської звітності з комплаєнсу; цифровізацію бази подій комплаєнс-ризиків. Досягнення обраної банком стратегії, що у свою чергу полягає у слідуванні вектору універсального банку, є можливим за умов зростання ринкових і фінансових показників до рівня лідерів ринку, з урахуванням законодавчих вимог та норм, які контролюються та вводяться всередині банку саме Департаментом комплаєнс. Під час оцінки комплаєнс-контролю ПАТ АБ «Південний» у тактичному плані розвитку сформульовано гіпотезу, що при подальшому зростанні інших показників (за рахунок удосконалення роботи інших Департаментів), ефективна робота комплаєнсу дозволить збільшити питому вагу ПАТ АБ «Південний» у 2023 році до рівня 1,818% від загального обсягу активів банківської системи України.

Дослідження міжнародної практики у питанні організації та реалізації комплаєнс-контролю дає можливість стверджувати, що відсутність необхідного відокремленого підрозділу з управління комплаєнс-ризиками в банках, а також проблеми внутрішнього контролю за ризиками часто призводять до кризи окремих банків, а також ставлять під загрозу стабільність світової банківської системи. У контексті актуалізації реалізації непередбачуваних подій і невизначеностей, які виникли через пандемію COVID-19, робота фахівців комплаєнсу банку постає у центрі уваги. Завдяки розробці необхідних для внутрішнього контролю банку документів, а також затвердженню й упровадженню в діяльність банку стратегії попередження ризиків досягається найбільший ефект від проведення ризик-менеджменту.

Проведений компаративний аналіз дозволив, спираючись на міжнародний досвід, визначити етапи імплементації комплаєнс-контролю, що є актуальними для вітчизняних банків. Застосування інноваційних інструментів у розробленій системі комплаєнс-контролю дозволяє більш швидко, і в той же час рентабельно підтримувати її ключові аспекти. Серед рекомендацій до успішної реалізації комплаєнс-контролю також слід віднести кластеризацію оперативних процесів банку та контролю за ними, завдяки ефективній роботі групи співробітників банку перших двох ліній захисту.

Відтак, подальше вивчення питань, пов'язаних з необхідністю доведення значення комплаєнсу як обов'язкової компоненти забезпечення конкурентоспроможності в міжнародному банківському бізнесі відкриває нові перспективи для подальших наукових досліджень.